

Postanowienie z dnia 5 maja 2005 r., IV CK 735/04

Prawomocne rozstrzygnięcie o żądaniach opartych na art. 72 ustawy z dnia 16 lipca 1998 r. – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw (jedn. tekst: Dz. U. z 2003 r. Nr 159, poz. 1547 ze zm.) nie stanowi przyczyny odrzucenia pozwu o ochronę dóbr osobistych na podstawie art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c.

Sędzia SN Mirosława Wysocka (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Stanisław Dąbrowski

Sędzia SN Elżbieta Skowrońska-Bocian

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Waldemara T. przeciwko Lucynie P. i Józefowi D. o ochronę dóbr osobistych, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 5 maja 2005 r. kasacji powoda od postanowienia Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 19 lutego 2004 r.

uchylił zaskarżone postanowienie oraz postanowienie Sądu Okręgowego w Gdańsku z dnia 17 listopada 2003 r. i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 19 lutego 2004 r. Sąd Apelacyjny w Gdańsku oddalił zażalenie powoda Waldemara T. na postanowienie Sądu Okręgowego w Gdańsku, którym odrzucono jego pozew przeciwko Lucynie P. i Józefowi D. o ochronę dóbr osobistych, oparty na art. 23 i 24 k.c. Sąd Apelacyjny zaaprobował przyjętą przez Sąd pierwszej instancji podstawę prawną odrzucenia pozwu, tj. art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c., uznając, że sprawa o to samo roszczenie pomiędzy tymi samymi stronami została już prawomocnie osądzona. Nastąpiło to, w ocenie Sądów, w postępowaniu przeprowadzonym z wniosku Waldemara T. wniesionego na podstawie art. 72 ustawy z dnia 16 lipca 1998 r. – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i

sejmików województw (jedn. tekst: Dz.U. z 2003 r. Nr 159, poz. 1547 ze zm. – dalej: „Ord.wyb.”). Sąd Apelacyjny stwierdził, że przepis ten „o charakterze prywatnoprawnym”, zapewnia ochronę prawną wąsko określonemu gronu osób, którymi są kandydaci na radnych i tylko w okresie kampanii wyborczej; osobom tym przysługują żądania enumeratywnie wymienione w przepisie, którego zakres „dotyczy znacznie wężiej zakreślonego stanu faktycznego, niż ma to miejsce w przypadku art. 23 i 24 k.c.”. Oznacza to, w ocenie Sądu, że przepisy Ordynacji wyborczej stanowią *lex specialis* w stosunku do przepisów kodeksu cywilnego.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, potwierdza to treść art. 75 Ord.wyb., stanowiącego, że wykonanie uprawnień wynikających z Ordynacji nie ogranicza możliwości dochodzenia przez osoby pokrzywdzone lub poszkodowane uprawnień na podstawie przepisów innych ustaw, a w szczególności kodeksu karnego, kodeksu cywilnego i Prawa prasowego, wobec osób, których działanie lub zaniechanie w toku kampanii wyborczej naruszyło cudze dobra osobiste lub majątkowe. W rozumieniu Sądu Apelacyjnego, brak tego przepisu mógłby prowadzić do wniosku, że naruszenie dóbr osobistych kandydatów na radnych w okresie kampanii wyborczej chronione jest wyłącznie na podstawie art. 72 Ord.wyb. i że nie mogliby oni dochodzić ochrony na podstawie art. 23 i 24 k.c. Z tego wynika, w ocenie Sądu, że ustawodawca – przez art. 75 Ord.wyb. – pozostawił kandydatowi na radnego wybór podstawy ochrony.

W konkluzji Sąd Apelacyjny stwierdził, że skoro pomiędzy tymi samymi stronami toczyło się postępowanie w trybie określonym przez Ordynację wyborczą, które zostało prawomocnie zakończone, to wyklucza to możliwość wszczęcia kolejnego postępowania na podstawie o art. 23 i 24 k.c. „jako że art. 72 wymienionej ustawy jest przepisem szczególnym wobec przepisów kodeksu cywilnego, na podstawie którego powód zrealizował już swoje roszczenie wobec pozwanego dotyczące naruszenia jego dóbr osobistych”.

Kasację od tego postanowienia powód oparł na podstawie naruszenia art. 199 ust. 1 pkt 2 i art. 366 k.p.c. przez błędną wykładnię i zastosowanie wyrażające się w uznaniu, że rozstrzygnięcie zapadłe w postępowaniu nieprocesowym na podstawie art. 72 Ord.wyb. tworzy pomiędzy stronami stan powagi rzeczy osądzonej w zakresie roszczeń wynikających z art. 24 k.c., oraz na podstawie naruszenia art. 75 Ord.wyb. przez błędną wykładnię i zastosowanie polegające na uznaniu, że regulacja ta wprowadza kumulatywny zbieg przepisów art. 72 Ord.wyb. i art. 24 k.c.,

wbrew brzmieniu art. 75 Ord.wyb., wskazującemu na niezależność środków prawnych zawartych w tych przepisach. Wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje: (...)

Artykuł 72 Ord.wyb., podobnie jak analogiczne przepisy zawarte w innych ordynacjach, ma ścisły związek z kampanią wyborczą, a jego podstawowym celem jest zapewnienie prawidłowości prowadzonej kampanii. W tym dostrzegany jest tzw. element publicznoprawny tej regulacji, eksponowany w literaturze i zaakcentowany w uzasadnieniu wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 maja 2002 r., SK 32/01 (OTK-A Zb.Urz. 2002 nr 3, poz. 31). Miało to wyraźny wpływ na specyficznie ukształtowane przesłanki tego, niewątpliwie cywilnoprawnego roszczenia, którego podstawę stanowi podanie nieprawdziwej informacji o kandydacie, jeżeli informacja ta została zawarta w materiałach wyborczych stanowiących formę agitacji prowadzonej w okresie kampanii wyborczej. Roszczenie to może być dochodzone tylko w okresie kampanii, a wniosek o wydanie orzeczenia „ma prawo” wnieść nie tylko pokrzywdzony kandydat, ale także pełnomocnik zainteresowanego komitetu wyborczego, przy czym katalog żądań (zakaz rozpowszechniania informacji, przepadek materiałów wyborczych, nakazanie sprostowania informacji, nakazanie publikacji odpowiedzi, nakazanie przeproszenia, nakazanie wpłacenia kwoty do 10 tysięcy zł na rzecz instytucji charytatywnej) jest zamknięty. Jednocześnie ustawa zawiera szczególne regulacje dotyczące postępowania (tryb, terminy, zaskarżanie), mające przede wszystkim na celu jego radykalne przyspieszenie, co w sposób oczywisty wynika z jego ścisłego powiązania z kampanią wyborczą. Przepisy art. 73 i 74 Ord.wyb. regulują zasady dotyczące wykonania orzeczeń uwzględniających wnioski złożone na podstawie art. 72.

Z powyższego wynika wyraźnie, że art. 72 Ord.wyb. wprowadza skonkretyzowane, samoistne i odmienne w stosunku do przewidzianych w art. 24 k.c., przesłanki faktyczne zastosowania tej prawnej podstawy żądań. Te właśnie przesłanki faktyczne stanowiły podstawę żądania oraz przedmiot rozstrzygnięcia zawartego w postanowieniu Sądu Okręgowego w Gdańsku z dnia 16 października 2002 r., wydanego na podstawie art. 72 Ord.wyb.

Stosownie do art. 366 k.p.c., wyrok prawomocny ma powagę rzeczy osądzonej tylko co do tego, co w związku z podstawą sporu stanowiło, pomiędzy tymi samymi stronami, przedmiot rozstrzygnięcia. Podstawę sporu stanowi zespół okoliczności faktycznych, z których powód wywodzi swoje roszczenie, z tym istotnym zastrzeżeniem, że o zakresie przedmiotowym powagi rzeczy osądzonej decyduje to, co ostatecznie w danym wypadku było przedmiotem rozstrzygnięcia. Gdy mowa o podstawie faktycznej sporu, chodzi o te fakty, które według hipotezy danej normy prawnej uzasadniają zastosowanie jej dyspozycji. Dlatego o tożsamości roszczenia można mówić, gdy zachodzi tożsamość podstawy faktycznej i prawnej. W innym wypadku występuje wielość roszczeń, z której może wynikać kwestia ich wzajemnego stosunku, ta jednak rozstrzygana jest na płaszczyźnie materialnoprawnej. (...)

Oparcie prawomocnego wyroku na określonej podstawie faktycznej ogranicza zakres powagi rzeczy osądzonej do tej podstawy. Jeżeli nie ma identyczności przesłanek faktycznych przewidzianych dla określonych rodzajów odpowiedzialności, nie zachodzi tożsamość podstaw rozstrzygnięcia, uzasadniająca zarzut powagi rzeczy osądzonej. Przy badaniu zarzutu rzeczy osądzonej może także mieć znaczenie cel procesów oraz oczekiwane skutki prawne, które mają wywołać orzeczenia.

W stanie niniejszej sprawy była wyraźna różnica nie tylko charakteru i celów postępowań, ale przede wszystkim, mająca pierwszorzędne znaczenie dla rozważanej kwestii, różnica w zakresie przesłanek faktycznych żądań w obu sprawach, jak i przesłanek prawnych roszczeń. Skoro podstawa sporu w sprawie prawomocnie zakończonej była inna niż podstawa sporu w sprawie niniejszej, to znaczy, że nie ma tożsamości pomiędzy tym, co w związku z podstawą sporu stanowiło przedmiot rozstrzygnięcia zawartego w postanowieniu wydanym na podstawie art. 72 Ord.wyb. do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw, a tym, co w związku z podstawą sporu ma stanowić podstawę wyroku, który ma rozstrzygać o powództwie opartym na art. 24 i 448 k.c. Zakres przedmiotowy powagi rzeczy osądzonej, oceniony na podstawie o art. 366 k.p.c., sprzeciwiał się zatem uznaniu, że sprawa o to samo roszczenie została już pomiędzy stronami prawomocnie osądzona, co oznacza brak podstaw do odrzucenia pozwu o ochronę dóbr osobistych z powołaniem się na art. 199 § 1 pkt 2 k.p.c.

Zarzuty kasacji naruszenia tych przepisów okazały się więc uzasadnione, co prowadziło do jej uwzględnienia (art. 393¹³ § 1 k.p.c.). (...)